

**МІНІСТЕРСТВО ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ
ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ**

**ДЕРЖАВНА ЕКОЛОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ**

«СХВАЛЕНО»

Вченою радою Державної екологічної
академії післядипломної освіти та управління

Голова Вченої ради

 О. Бондар
(Протокол № 4-20 від 27.10.2020 р.)

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

**«ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗБАЛАНСОВАНОГО
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ»**

Галузь знань:

05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність:

051 Економіка

Освітньо-наукова програма

**Економіка природокористування та
охорони навколишнього середовища**

Робоча програма дисципліни «Теоретичні основи збалансованого природокористування» для підготування докторів філософії зі спеціальності 051 – «Економіка» у галузі знань 05 – «Соціальні та поведінкові науки»

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

доктор економічних наук,

професор завідувач кафедри зеленої економіки

та економіки природокористування О. Бутрим

Робочу програму обговорено та затверджено на засіданні кафедри зеленої економіки та економіки природокористування, протокол № 3 від 23.10.2020 р

Завідувач кафедри

 О. Бутрим

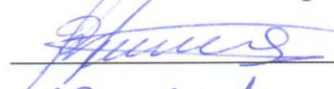
ПОГОДЖЕНО

Перший проректор
з науково- педагогічної роботи

Г. Фінін
«23» жовтня 2020 р.

ПОГОДЖЕНО

Директор Міжгалузевого
координаційного центру з екологічної
освіти для сталого розвитку

В. Барановська
«23» жовтня 2020 р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		очна (денна) форма навчання	очна (вечірня) форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» (шифр і назва)		
	Напрямок підготовки 051 «Економіка» (шифр і назва)		
Модулів – 3	Спеціальність (професійне спрямування): <u>економіка</u> <u>природокористування та охорони навколишнього середовища</u>	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 3		2-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання за темою дисертації (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин - 90		3-й	
Годин для денної форми навчання: аудиторних – 40 в т.ч. індивідуальної роботи - 0, самостійної роботи - 50	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <u>Доктор філософії</u>	Лекції	
		20 год.	
		Практичні, семінарські	
		20 год., з них консультації – 2 год.	
		Лабораторні	
		-	
		Індивідуальна робота	
		-	
		Самостійна робота	
50 год.			
Індивідуальні завдання: - год.			
Вид контролю: <u>екзамен</u>			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для очна (денна) форма навчання –

для очна (вечірня) форма навчання – 50/100

ВСТУП

Програму вивчення навчальної дисципліни «Теоретичні основи збалансованого природокористування» складено відповідно до освітньо-наукової програми підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 – економіка в галузі знань 05 – соціальні та поведінкові науки.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є дослідження механізму суспільних відносин в процесі відтворення природоресурсного потенціалу та охорони навколишнього природного середовища. Курс сформовано відповідно до змін екологічного та природоохоронного законодавства з врахуванням міжнародних сучасних тенденцій.

Навчальна програма складається з таких змістових модулів:

Змістовний модуль I. *Теоретико-методологічні основи забезпечення збалансованого природокористування та існуючий стан природно-сировинної бази України*

Змістовний модуль II. *Еколого-економічний механізм збалансованого природокористування*

Змістовний модуль III. *Адаптація принципів і підходів національного управління природокористуванням до міжнародних вимог. Організаційно-економічні основи збалансованого природокористування*

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою викладання навчальної дисципліни «Теоретичні основи збалансованого природокористування» є формування знань з основ теорії природокористування, ключових напрямів державної екологічної політики та природоохоронної діяльності, інституціонального забезпечення та інформаційно-реєстраційної інфраструктури запровадження еколого-економічного механізму збалансованого природокористування з врахуванням міжнародного досвіду низьковуглецевого розвитку в контексті зеленого зростання з врахуванням євроінтеграційних прагнень України.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Теоретичні основи збалансованого природокористування» є:

- формування цілісного уявлення про систему природоохоронної діяльності та еколого-економічний механізм з відповідним використанням фінансово-економічного інструментарію його реалізації;
- вивчення теорій управління і системного підходу з екологічними закономірностями;
- ознайомлення з положеннями міжнародних стандартів і регламентів з природокористування;
- вивчення основ національного природоохоронного законодавства;
- вивчення ключових вимог міжнародних конвенцій, протоколів та інших угод щодо забезпечення збалансованого природокористування в контексті сталого розвитку.

У результаті вивчення навчальної дисципліни аспірант повинен

знати:

- імперативи і стратегічні цілі збалансованого природокористування;
- предмет, мету та завдання збалансованого природокористування;
- основні завдання сучасної екологічної політики щодо забезпечення збалансованого природокористування в контексті сталого розвитку з врахуванням імперативу «зеленої» економіки;
- ключові аспекти нормативно-законодавчого поля з регламентації засад збалансованого природокористування;
- зв'язки та структуру системи управління природокористуванням національного і регіонального рівнів, компетенції та функції основних структурних елементів цієї системи, їх основні функції і методи діяльності;
- структуру еколого-економічного механізму забезпечення збалансованого природокористування та його роль у запровадженні постулатів зеленого зростання.

вміти:

- здійснювати аналіз проблем забезпечення збалансованого природокористування України у контексті екологічної політики держави;
- визначити функції та ієрархію системи управління природокористування;
- орієнтуватись у системі нормативних вимог міжнародних та національних баз стандартизації природокористування в контексті забезпечення сталого розвитку;
- визначати способи реалізації суб'єктивних екологічних прав та юридичних обов'язків у сфері використання природних ресурсів і охорони довкілля.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль I

Змістовий модуль 1.

Теоретико-методологічні основи забезпечення збалансованого природокористування та існуючий стан природно сировинної бази України

Тема 1. Теоретико-методологічні основи природокористування в умовах економічних трансформацій національного господарства.

Поняття природно-ресурсного потенціалу. Завдання, предмет, об'єкт природокористування. Розвиток системи принципів природокористування та їх класифікація з позицій запровадження основ зеленої економіки з орієнтацією на забезпечення збалансованого розвитку. Типи і напрямки природокористування. Поєднання природних умов і природних ресурсів. Зв'язок понять «природні умови» і «природні ресурси».

Тема 2. Природокористування на сучасному етапі і проблеми забезпечення збалансованого його стану. Природні ресурси й навколишнє

середовище, екологічна і техногенно-екологічна безпека як об'єкти економічних досліджень. Проблеми економічної оцінки природно-ресурсного потенціалу та стану навколишнього природного середовища. Теорія та методологія економічних відносин у сфері природокористування, охорони навколишнього середовища та забезпечення екологічної безпеки.

Тема 3. Оцінка інтенсивності інтеграції постулатів зеленого зростання і економічного розвитку.

Особливості формування організаційно-економічних умов господарювання в контексті забезпечення збалансованого природокористування. Фактори зеленого зростання. Показники зеленого зростання (ПЗР).

Модуль II

Змістовий модуль 2.

Еколого-економічний механізм збалансованого природокористування

Тема 4. Еколого-економічний інструментарій в сфері природокористування з орієнтацією на забезпечення збалансованого його стану в контексті «зеленого» зростання.

Система фінансово-економічних інструментів як важелів екологізації економічного розвитку. Групи економічних інструментів за напрямками їх впливу в контексті забезпечення збалансованого природокористування: сутність, види, специфіка застосування. Оцінка міжнародного досвіду.

Тема 5. Проблеми управління у сфері природокористування, охорони довкілля і забезпечення екологічної безпеки з врахуванням імперативу «зеленої» економіки.

Теоретичні основи інституційного механізму природокористування. Система органів управління природокористуванням. Особливості функціонування різних форм власності на природні ресурси. Аспекти розвитку національних умов природокористування з врахуванням екологічного європейських вимог та рамок.

Тема 6. Плата за забруднення довкілля. Теорія економічних збитків від антропогенного впливу на довкілля. Сутність і методи розрахунку плати за забруднення довкілля. Законодавче підґрунті і відповідальність за збитки від забруднення довкілля. Національний та міжнародний досвід.

Тема 7. Еколого-економічна ефективність природоохоронної діяльності. Сутність еколого-економічної ефективності природоохоронної діяльності. Методика визначення економічної ефективності природоохоронної діяльності. Нормативно-правове забезпечення збалансованого природокористування в контексті зеленої економіки. Плата за забруднення довкілля.

Модуль III

Змістовий модуль 3.

Адаптація принципів і підходів національного управління природокористуванням до міжнародних вимог. Організаційно-економічні основи збалансованого природокористування

Тема 8. «Екологічний слід» як комплексний еколого-економічний важіль «зеленої» економіки. Поняття «екологічно сліду» та його зв'язок з поняттям сталого розвитку в контексті забезпечення зеленого зростання. Система міжнародної стандартизації групи ISO з питань сталого розвитку та адаптація її вимог до національних умов України. Понятійно-категоріальний апарат системи сталого розвитку. Візія Європейського зеленого курсу (ЄЗК) та «Європейський кліматичний закон».

Тема 9. «Вуглецевий слід» компонент еколого-економічного механізму «зеленої» економіки. Поняття «вуглецевого сліду» та його зв'язок з поняттям «екологічного сліду». Система міжнародної стандартизації групи ISO з питань регулювання викидів/поглинання парникових газів та адаптація її вимог до національних умов України. Методичні основи оцінки вуглецевого сліду продукції: поняття «базового рівня», «системи меж», «життєвого циклу» та ін. Директива 2009/28/ЄС та її вплив на господарський розвиток в контексті постулатів «зеленої» економіки

Тема 10. Система торгівлі квотами на викиди.

Система торгівлі квотами на викиди і вуглецевий податок. Взаємодія СТВ з іншими політиками. Порівняльний аналіз податку на викиди CO₂ та системи торгівлі викидами. Торгівля викидами і економіка: основи.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						вечірня форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п(с)	лаб	інд	ср.		л	п	лаб	інд	ср.
Модуль I												
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні основи забезпечення збалансованого природокористування та існуючий стан природно сировинної бази України.												
Тема 1. Теоретико-методологічні основи природокористування в умовах економічних трансформацій національного господарства							8	2	-	-	-	6
Тема 2. Природокористування на сучасному етапі і проблеми забезпечення							10	2	2	-	-	6

збалансованого його стану														
Тема 3. Оцінка інтенсивності інтеграції постулатів зеленого зростання і економічного розвитку							12	2	2	-	-		8	
Разом за модулем 1							30	6	4	-	-		20	
Модуль II														
Змістовий модуль 2. Існуючий стан і організація управління в природокористуванні														
Тема 4. Еколого-економічний інструментарій в сфері природокористування з орієнтацією на забезпечення збалансованого його стану в контексті «зеленого» зростання.							7	2	2	-	-		3	
Тема 5. Проблеми управління у сфері природокористування, охорони довкілля і забезпечення екологічної безпеки з врахуванням імперативу «зеленої» економіки.							7	2	2			-	-	3
Тема 6. Плата за забруднення довкілля.							8	2	2	-	-		4	
Тема 7. Еколого-економічна ефективність природоохоронної діяльності.							8	2	2			-	-	4
Разом за модулем 2							30	8	8	-	-		14	
Модуль III														
Змістовий модуль 3. Адаптація принципів і підходів національного управління природокористуванням до міжнародних вимог.														
Тема 8. «Екологічний слід» як комплексний еколого-економічний важіль «зеленої» економіки.	2	1	1	-	-	-	9	2	2	-	-		5	
Тема 9. «Вуглецевий слід» як компонент еколого-економічного механізму «зеленої» економіки.							9	2	2	-	-		5	
Тема 10. Система торгівлі квотами на							10	2	2	-	-		6	

викиди.												
Разом за модулем 3							30	6	8*	-	-	16
Всього годин							90	20	20*	-	-	50
<i>ІНДЗ</i>								-	-	-	-	-
Всього годин							90	20	20*	-	-	50

* Для проведення консультацій заплановано 2 години

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 2. Природокористування на сучасному етапі і проблеми забезпечення збалансованого його стану. <i>Теми практичних занять:</i> 1. Показники стійкості екосистеми до антропогенних впливів	2
2	Тема 3. Оцінка інтенсивності інтеграції постулатів зеленого зростання і економічного розвитку. <i>Тема практичного заняття:</i> 1. Особливості нормативної бази використання природних ресурсів	2
3	Тема 4. Еколого-економічний інструментарій в сфері природокористування з орієнтацією на забезпечення збалансованого його стану в контексті «зеленого» зростання. <i>Тема практичного заняття:</i> 1. Стратегії регіонального розвитку та їх вплив на забезпечення збалансованого природокористування	2
4	Тема 5. Проблеми управління у сфері природокористування, охорони довкілля і забезпечення екологічної безпеки з врахуванням імперативу «зеленої» економіки. <i>Тема практичного заняття:</i> 1. Основні підходи до економічної оцінки природних ресурсів	2
4	Тема 6. Плата за забруднення довкілля. <i>Тема практичного заняття:</i> 1. Конвенція ООН про боротьбу з опустелюванням та її вплив на забезпечення збалансованого природокористування	2
5	Тема 7. Еколого-економічна ефективність природоохоронної діяльності. <i>Теми практичних занять:</i>	

	1. Адаптація вимог Рамкової конвенції ООН про зміну клімату до національних умов природокористування	2
6	Тема 8. «Екологічний слід» як комплексний еколого-економічний важіль «зеленої» економіки. <i>Теми практичних занять:</i> 1. Розвиток законодавчих основ й інституціонального забезпечення для запровадження вуглецевих ринків	2
7	Тема 9. «Вуглецевий слід» як компонент еколого-економічного механізму «зеленої» економіки. <i>Теми практичних занять:</i> 1. Директива ЄС 2009/28/ЄС та її комплексний вплив на забезпечення сталого еколого-економічного розвитку України 2. Особливості застосування інструменту «вуглецевого сліду» до товарного виробництва рослинництва	2
8	Тема 10. Система торгівлі квотами на викиди. <i>Теми практичних занять:</i> 1. Організація діяльності з моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів (МЗВ)	2

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота студента (СРС) є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять, і є невід'ємною складовою процесу вивчення конкретної дисципліни. Її зміст визначений робочою навчальною програмою, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача. Самостійна робота студента забезпечується системою навчально-методичних засобів, передбачених для вивчення дисципліни: підручниками, навчальними та методичними посібниками, конспектами лекцій, картографічними і табличними матеріалами тощо. Навчальний матеріал дисципліни, передбачений робочим навчальним планом для засвоєння студентом у процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль поряд з навчальним матеріалом, який студенти опрацьовують під час аудиторних занять.

Зміст СРС з дисципліни «Теоретичні основи збалансованого природокористування» складається з таких видів роботи:

- 1) підготовка до аудиторних занять (лекцій);
- 2) самостійне опрацювання матеріалу навчальної дисципліни, запропонованого викладачем, згідно з навчально-тематичним планом;
- 3) виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань;
- 4) підготовка до заліку.

Розподіл годин самостійної роботи

№ з/п	<i>Назва теми</i>	<i>Кількість годин</i>
1	Тема 1. Теоретико-методологічні основи природокористування в умовах економічних трансформацій національного господарства. Поняття «сталий» («збалансований») розвиток як теоретико-методологічна основа «зеленої» економіки.	6
	Тема 2. Природокористування на сучасному етапі і проблеми забезпечення збалансованого його стану. Значення і роль «зеленої» економіки в умовах сучасного ринку з врахуванням євроінтеграційних прагнень України.	6
2	Тема 3. Оцінка інтенсивності інтеграції постулатів зеленого зростання і економічного розвитку. Організаційно-економічні і еколого-економічні інструменти забезпечення зеленого зростання.	8
3	Тема 4. Еколого-економічний інструментарій в сфері природокористування з орієнтацією на забезпечення збалансованого його стану в контексті «зеленого» зростання. Групи фіскальних інструментів та їх роль у забезпеченні збалансованого стану природокористування	3
4	Тема 5. Проблеми управління у сфері природокористування, охорони довкілля і забезпечення екологічної безпеки з врахуванням імперативу «зеленої» економіки. Стратегія Державної екологічної політики до 2030 року.	3
4	Тема 6. Плата за забруднення довкілля. Вивчення практик економічно розвинених країн використання інструменту плати за природокористування	4
5	Тема 7. Еколого-економічна ефективність природоохоронної діяльності. Вивчення національного досвіду та розвиток застосування фінансово-економічного інструменту плати за забруднення довкілля	4
6	Тема 8. «Екологічний слід» як комплексний еколого-економічний важіль «зеленої» економіки. Стратегічні можливості для України в контексті реалізації ЄЗК.	5
7	Тема 9. «Вуглецевий слід» як компонент еколого-економічного механізму «зеленої» економіки. <i>Теми практичних занять:</i> 1. Директива ЄС 2009/28/ЄС та її комплексний вплив на забезпечення сталого еколого-економічного	5

	розвитку України 2. Особливості застосування інструменту «вуглецевого сліду» до товарного виробництва рослинництва	
	Тема 10. Система торгівлі квотами на викиди. Особливості застосування інструменту «вуглецевого сліду» до товарного виробництва рослинництва	6
	Всього	50

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Дисципліною передбачено такі основні форми організації навчально-пізнавальної діяльності студентів: лекції, лабораторні заняття, самостійна робота, екзамен.

В процесі викладання дисципліни «Теоретичні проблеми збалансованого природокористування» найбільш часто застосовуються серед словесних методів навчання лекції, розповіді, дискусії і ін. при яких викладач пояснює навчальний матеріал, а студенти шляхом слухання, запам'ятовування і осмислення активно його сприймають і засвоюють.

Можливі декілька виглядів розповіді - розповідь-вступ, розповідь-викладання, розповідь-висновок. Мета першого - підготовка до сприймання нового навчального матеріалу, що може бути проведена іншими методами, наприклад, бесідою. Цей вигляд оповідання характеризується відносною стислістю, яскравістю, емоційністю викладення, що дозволяє викликати інтерес до нової теми, порушити потребу в її активному засвоєнні.

Під час другого методу розкривається зміст нової теми, здійснюється виклад по певному логічному плану, що розвивається, в чіткій послідовності, з вичлененням головного, істотного, з застосуванням ілюстрацій і переконливих прикладів.

Розповідь-висновок звичайно проводиться в кінці заняття. Резюмуються головні думки, робиться висновки і узагальнення, даються завдання для подальшої самостійної роботи по цій темі.

В ході застосування методу розповідь використовуються такі методичні прийоми, як викладення інформації, активізація уваги, прийоми прискорення запам'ятовування (мнемонічні, асоціативні), логічні прийоми порівняння, виділення головного, резюмування, форми діалогу.

Особливістю наочних методів навчання є те, що вони обов'язково пропонуються в тій або іншій мірі, сполучаючись зі словесними методами. Тісний взаємозв'язок слова і наочності впливає з того, що діалектичний шлях пізнання об'єктивної реальності припускає застосування в єдності живого споглядання, абстрактного мислення і практики.

Практичні методи навчання охоплюють надто широкий діапазон різноманітних виглядів діяльності студентів. Під час використання практичних методів навчання застосовуються прийоми: постановка завдання, планування його виконання, оперативного стимулювання, регулювання і контролю, аналізу підсумків практичної роботи, виявлення причин недоліків, корегування навчання для повного досягнення мети. До практичних методів

відносяться також вправи, що виконуються студентами зі звуковідтворювальною апаратурою та комп'ютери.

8. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Контроль знань з дисципліни «Теоретичні проблеми збалансованого природокористування» викладач здійснює за кредитно-модульною системою. Результати навчальної діяльності студентів оцінюють за 100-бальною шкалою.

Форми і методи контролю:

- 1) відвідування лекцій і робота на них;
- 2) індивідуальне завдання (у рамках самостійної роботи) у вигляді реферату;
- 3) тестування за кожний змістовий модуль;
- 4) залік (див. 8.1).

8.1. Питання до заліку

1. Принципи збалансованого природокористування та їх вплив на забезпечення сталого розвитку
2. Показники стійкості екосистеми до антропогенного навантаження. Поняття «буферної здатності» екосистеми
3. Що таке рекультивація техногенно порушених земель та її види
4. Коефіцієнти «екологічної стабільності» та «рівня антропогенного навантаження». Їх динаміка в Україні
5. Оцінка запасів екосистем та національного капіталу: витратний підхід, рентний підхід
6. Екологічне страхування як еколога-економічний інструмент та економічний механізм запобігання/пом'якшення наслідків екологічних надзвичайних ситуацій
7. Рента від використання природних ресурсів як базовий показник для економічної оцінки природних факторів
8. Класифікація інструментів екологізації економіки
9. Еколога-економічні інструменти: принципи формування і механізми їх дії
10. Економічна оцінка природних ресурсів та відшкодування збитків від забруднення навколишнього середовища
11. Правовий захист навколишнього середовища та управління природокористуванням
12. «Вуглецевий слід» продукції та його вплив на забезпечення збалансованого природокористування
13. Характеристика факторів впливу на глобальну екосистему Землі
14. Регіональні екологічні проблеми України,
15. Сутність та роль науково-технічного прогресу у економіці природокористування. Зв'язок інтенсифікації виробництва та природокористування
17. Екологічний моніторинг. Система екологічної інформації

18. Економічні збитки як комплексний показник, що характеризує особливості взаємодії виробництва з середовищем
19. Функції та показники економічної оцінки природно-ресурсного потенціалу
20. Страхування як еколого-економічний інструмент зеленої економіки
21. Характеристика системи платежів за земельні ресурси в Україні
22. Нормативна грошова оцінка земельних ділянок сільськогосподарського призначення
23. Рамкова Конвенція ООН про зміну клімату та її вплив на забезпечення збалансованого природокористування
24. Система гнучких механізмів: їх види та застосування до національних умов господарювання
25. Врахування результатів екологічної оцінки при прийнятті господарських рішень
26. Класифікація процесів антропогенного впливу на екосистему
27. Можливості реалізації екологічного страхування в Україні
28. Підходи до економічної оцінки природних ресурсів
29. Управлінські стратегії впливу на суб'єкти екологізації
30. Екологічний аудит та його значення для забезпечення збалансованого природокористування

9. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Засоби діагностики успішності навчання використовують для підсумкової експертизи знань. Вони базуються на технології стандартизованого тестового контролю. Згідно з рекомендаціями Європейської кредитно-трансферної та акумулюючої системи (ECTS) і наказом МОН України від 20.10.2004 р. № 812 «Про особливості впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу» здійснюють поточний і підсумковий контроль знань і умінь студентів.

Поточний контроль проводиться під час виконання лабораторних завдань, самостійної роботи, індивідуальних завдань, контролю за засвоєнням певного модуля (модульний контроль).

Підсумковий контроль – під час складання заліку.

За виконання робіт, які не передбачені навчальним планом, але сприяють підвищенню знань та умінь студентів з навчальної дисципліни (підготовка наочних посібників, ілюстративного матеріалу, методичних матеріалів тощо) рішенням кафедри студентіві може надаватися до 10% від загальної кількості умовних балів з навчальної дисципліни.

9.1. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота			Залік	Сума
Змістовий модуль № 1	Змістовий модуль № 2	Змістовий модуль № 3		
20	20	30	30	100

9.2 Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
80-89	B	добре	
70-79	C		
65-69	D	задовільно	
60-64	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

Агроекологічний моніторинг та паспортизація сільськогосподарських земель : монографія / за ред. О. Г. Патики, О. Г. Тараріка ; упоряд.: М. В. Козлов, Н. В. Палапа. Київ : Фітосоціоцентр, 2002. 296 с.

Барвінський А. В. Оцінка і прогноз якості земель: підручник / А. В. Барвінський, Р. В. Тихенко.- К.: Медінформ, 2015.- 642с.

Бетлій М. Аграрний сектор України на шляху до євроінтеграції: монографія / за ред. О. М. Бородіної. Ужгород: ІВА, 2006. 496 с.

Богіра М.С., Ярмолюк В.І. Землепорядне проектування: теоретичні основи і територіальний землеустрій: навч. посіб.; за ред. к.е.н. М.С. Богіри. –Київ: Аграрна освіта, 2011. 416 с.

Будзяк О.С. Організаційно-економічний механізм екологічнобезпечного використання земель України: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.06 / О.С. Будзяк. — Київ, 2013. — 464 с.

Булігін С. Ю., Барвінський А. В., Ачасов А. Б. Оцінка і прогноз якості земель : навч. посіб. Харків : Харк. нац. аграр. ун-т, 2008. 237 с.

Бутрим О. В. Вартість земель сільськогосподарського призначення в контексті забезпечення низьковуглецевого землекористування. Миколаївський НАУ ім. Сухомлинського. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Вип. 21. URL: <http://global-national.in.ua/issue-21-2018>

Бутрим О. В. Зобов'язання України з виконання положень Рамкової конвенції ООН про зміну клімату. Збалансоване природокористування. 2016. № 1. С. 68–72.

Вашавська Н. Г. Спільна аграрна політика ЄС: генезис, основні цільові орієнтири для України. Економіка і організація управління. 2016. № 2 (22). С. 215 – 222.

Веклич О. Удосконалення економічних інструментів екологічного управління в Україні. Економіка України. 1988. № 9. С. 65–74.

Вірченко О.В. Інституційні особливості формування ринку земель сільськогосподарського призначення в Україні [Електронне видання]. Ефективна економіка. 2013. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>

Водний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 24, Ст. 189. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80>

В'юн В. Г. Закономірності та наукові принципи розвитку раціонального землекористування. Землевпорядний вісник. 2003. № 4. С. 4–9.

Гавриленко О. П. Екогеографія України: навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 646 с.

Гайдуцький І. П. Інвестування низьковуглецевої економіки: теорія, методологія, практика: монографія. Київ : ТОВ «Інформаційні системи», 2014. 374 с.

Галушкіна Т.П. Економіка природокористування : навч. посіб. / Т.П. Галушкіна. — Харків : Бурун Книга, 2009. — 479 с.

Грановська Л. М. Еколого-збалансоване природокористування в умовах поліфункціональності територій. Херсон, 2009. 417 с.

Гуцуляк Д. Г., Гуцуляк Ю. Д. Теоретико-методологічні засади збалансованого розвитку природокористування. Збалансоване природокористування. 2016. № 3. С. 13–24.

Державні стандарти як інструментарій управління земельними ресурсами [Електронний ресурс]. — Режим доступу: buklib.net/books/35336/

Добрjak Д. С., Тихонов А. Г., Паламарчук Л. В. Економічний оборот землі в Україні: теорія, методологія і практика. Київ : Урожай, 2004. 136 с.

Добрjak Д.С. та ін. Економічний оборот землі в Україні: теорія, методологія і практика. Київ: Урожай, 2004. 136 с.

Екологічне право : Особлива частина : підруч. [для студ. юрид. вузів і фак.] : Повний акад. курс; [за ред. акад. АПРн В.І. Андрейцева]. Київ: Істина, 2001. 544 с.

Еколого-збалансовані пріоритети розвитку територій: концептуальні засади та організаційний механізм [Текст] : монографія / Галушкіна Т. П., Грановська Л. М. ; НАН України, Ін-т пробл. ринку та екон.-екол. дослідж., УААН, Ін-т рису. - О. : Ін-т пробл. ринку та екон.-екол. дослідж., 2009. - 372 с.

"Зелена" економіка крізь призму трансформаційних зрушень в Україні [Текст] : монографія / Б. В. Буркинський, Т. П. Галушкіна, В. Є. Реутов ; НАН України, Ін-т пробл. ринку та екон.-екол. дослідж. - О. : Підприємство Фенікс, 2011. - 348 с.

"Зелена" стратегія регіону [Текст] : [монографія] / [Буркинський Б. В. та ін.] ; за наук. ред. акад. НАН України д-ра екон. наук, проф. Буркинського Б. В., д-ра екон. наук, проф. Галушкіної Т. П. ; Нац. акад. наук України, Ін-т пробл. ринку та екон.-екол. дослідж. - О. ; Саки : Фенікс, 2011. - 445 с.

Земельний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 3–4, Ст. 27. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua>. № 2768 від 01.04.2018

Земельний кодекс України: наук.-практ. Коментар; [за ред. В.І. Семчика]. Київ: Ін-Юре, 2003. 676 с.

Зіновчук Н. В., Ращенко А. В. Екологічний маркетинг. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 188 с.

Інституалізація природно-ресурсних відносин: [колегіальна монографія]; за заг. ред. д.е.н., проф., академіка НААН М.А. Хвесика. Київ: ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку», 2012. 400 с.

Інституціональні засади та інструментарій збалансованого природокористування [Текст] : [монографія] / [С. К. Харічков та ін. ; під. ред. С. К. Харіčkова] ; НАН України, Ін-т пробл. ринку і екон.-екол. дослідж. - О. : [ШПРЕЕД], 2010. - 484 с.

Клименко І. В. Спільна аграрна політика Європейського Союзу: можливості та виклики для України: аналіт. доп. Київ : НІСД, 2011. 19 с.

Лебеденко О. В. Принципи раціонального використання земельних ресурсів. Агросвіт. 2010. № 6. С. 10–13.

Лицур І. М. Еколого-економічні проблеми просторової організації лісового комплексу України: монографія / за ред. Б. М. Данилишина. Київ : РВПС України НАН України, 2010. 317 с.

Лукіша В. В. Методологічні підходи до еколого-економічного оцінювання впливу сільськогосподарської діяльності на природні ресурси агросфери. Агроекологічний журнал. 2008. № 4. С. 26–30.

Мартин А. Регулювання ринку земель в Україні: монографія. Київ: Аграр Медіа Груп, 2011. 252с.

Медоуз Д.Х., Медоуз Д.Л., Рэндерс И., Беренс В.В. Пределы роста: Доклад по проекту Римского клуба “Сложное положение человечества”. – М.: Изд-во Моск. ун-т, 1991.

Національна політика «зеленого» зростання в Україні / Галушкіна Т.П., Мусіна Л.О., Хумарова Н.І. – Одеса – ШПРЕЕД НАН України, 2012. – 272 с.

Охорона довкілля в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС//. Доповідь Платформи громадянського суспільства Україна-ЄС, Брюсель, 18 травня, 2017р. – 85 с.

Паляничко Н.І. Фінансово-економічне забезпечення збалансованого використання земельних ресурсів України // за науковою ред. акад. НААН О.І. Фурдичка; Нац. акад. аграр. наук України, Ін-т агроєкології і природокористування. Київ: ДІА, 2017. 240 с.

Сохнич А.Я., Горлачук В.В., В'юн., Качурець І.С. Сучасні проблеми управління землями природно-заповідного, оздоровчого, рекреаційного та історикокультурного призначення. Львів: НВФ «Укр. технології». 2002.192 с.

Сучасні напрями економічного забезпечення раціонального природокористування в Україні / [за наук. ред. М.А. Хвесика та С.О. Лизуна; Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України»]. – К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2013, 64 с.

Третьак А., Курильців Р., Третьак Н. Концептуальні засади розвитку в Україні сучасної багатофункціональної системи управління земельними ресурсами. Землевпорядний вісник. 2013. № 9. С. 25–28.

Хвесик М.А. Економіко-правове регулювання природокористування. Київ: Кондор, 2004. 523 с.

Хвесик М.А., Голян В.А. Інституціональна модель природокористування в умовах глобальних викликів: [монографія]. Київ: Кондор, 2007. 480 с.

Цілі сталого розвитку: Україна. Національні доповідь 2017., Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. 2017. 173 с.

Допоміжна

Закон України «Про охорону земель» № 962-IV від 19 червня 2003 року [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 29. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/962-15>

Закон України “Про екологічний аудит” // зі змінами та доповненнями 31.01.2009 р.

Закон України Про стратегічну екологічну оцінку (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 16, ст.138)

Закон України Про оцінку впливу на довкілля (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 29, ст.315)

Бутрим О.В. Роль фінансово-економічного інструменту внутрішнього вуглецевого ринку сектору землекористування у забезпеченні агроекологічної безпеки. Сучасні тенденції в економіці та управлінні: збірник матеріалів II міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 15-16 груд. 2017 р. Запоріжжя, 2017. С. 79 – 82.

Декларация Рио-де-Жанейро по окружающей среде и развитию (14 июня 1992 года). URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_455

Доклад межправительственного комитета по ведению переговоров по Рамочной конвенции об изменении климата о работе второй части его пятой сессии, состоявшейся в Нью-Йорке 30 апр. – 9 мая 1992 г. URL: <http://unfccc.int>.

Кузнєцов Д. Правило трьох «Е»: низьковуглецевий розвиток України. URL: http://zhytlo.in.ua/ua/napryamok/chista_energiya/pravilo_troh_e_nizkovuglecevij_rozvitok_ukraini.html

Мартин А. Земельна іпотека: який варіант спрацює в Україні? Гаряча агрополітика. 2017. 22 трав. URL: <https://agropolit.com/blog/215-zemelna-ipoteka-yakiy-variant-spratsyuyev-ukrayini>

Мишенін Є. В., Пізняк Т. І. Еколого-економічна оцінка сільськогосподарського землекористування в системі ринкового управління агрогосподарюванням. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2011. №1. С. 212 – 224.

Інформаційні ресурси

Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>.

Рамкова конвенція ООН про зміну клімату [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://unfccc.int>

Агрохолдинг. Матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%B3%D1%80%D0%BE%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B3>

Руководящие принципы национальных инвентаризаций парниковых газов МГЭИК, 2006 [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.ipcc-nggip.iges.or.jp/public/2006gl/>

Каталог національних стандартів та кодексів усталеної практики [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://uas.org.ua/ua/natsionalniy-fond-normativnih-dokumentiv/katalog-normativnih-dokumentiv-2/>

Законодавча база [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/>